

TARIXIY ROMAN MAXSUS ADABIY JANR SIFATIDA

Shevchenko Ye.V.

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola tarixiy romanning maxsus adabiy janr sifatida tahlili va tadqiqiga bag'ishlangan. Muallif ushbu janrning tarixi va rivojlanishi, xarakterli xususiyatlari va jahon adabiyotidagi ahamiyatini o'rganadi.

Kalit so'zlar: tarixiy roman, Aleksandrov, janr, tarixiy nasr, tarixiy romanchilik, izolyatsiya zarurati, alohida janr.

Janr kategoriyasi asosiy nazariy va adabiy tushunchalardan biridir. Zamonaviy adabiy tanqidida janrlarga mansublik muammosi eng munozarali masalalardan biridir. Turli tadqiqotchilar janrni belgilaydilar va uning o'ziga xos xususiyatlarini ta'kidlaydilar, ammo bu toifa estetik bilimlar tizimida markaziy o'rinni egallaydi, universal va o'ziga xosdir.

19-asrda paydo bo'lgan tarixiy roman janri shakllanishning boshida ko'plab bahs-munozaralarga sabab bo'ldi. O'sha davrning ko'zga ko'ringan adabiyotshunoslari tarixiy romanning paydo bo'lishini yangilik, o'ziga xos hodisa bilan bog'lashgan bo'lsalar, fransuz klassitistlari bu yo'nalishga qarshi chiqib, yozuvchi faqat o'zi guvohi bo'lgan voqeliknigina haqqoniy tasvirley oladi, "tarixiy roman esa, o'ziga xos, o'ziga xos, tarixiy romandir to'liq yolg'on, bundan ham xavfliroq, chunki muallif o'z fantastikasini haqiqiy voqea sifatida taqdim etadi, tarixiy deb da'vo qilmaydigan har qanday romanda esa, fantastika haqiqiy: haqiqat niqobi ostida yashirilmaydi" [7].

Keyinchalik adabiy doiralarda tarixiy romanni alohida janrga ajratish zarurligi haqida bahs-munozaralar boshlanadi. Shunday qilib, G.Lukash realist yozuvchilar ijodini tahlil qilar ekan, tarixiy romanni ijtimoiy romanlardan ajratib turuvchi o'ziga xos xususiyatlar yo'q degan xulosaga keladi. Uning ta'kidlashicha, "faqat tarixiy romandagina mavjud bo'lgan mazmunan ham, shaklan ham bitta muhim muammoni topish mumkin emas" [2], shuning uchun adabiyotshunos tarixiy nasrni bir qismga ajratish uchun etarli asoslarni ko'rmaydi. maxsus badiiy janr.

G.Lukach kontsepsiyasi V.D.Oskotskiyning “Roman va tarix” asarida o‘z rivojlanishini davom ettiradi, unda tarixiy nasrni janrga emas, balki tipik barqarorlikka ajratish zarurligi ta’kidlanadi: “Uni <tarixiy roman> janr deb atash bilangina shug‘ullanish mumkin. kundalik tanqidiy foydalanishda biz aslida sarguzasht yoki ilmiy fantastika, ijtimoiy-psixologik yoki oilaviy roman janrlari haqida gapiradigan shartli va noaniq adabiy ma’noda. Zero, qat’iy aytganda, ularning hech biri janr emas, balki har biri o‘zini bitta epik janrning rang-barangligi, o‘rnatilgan tur, roman bayonining mazmunli shakli sifatida namoyon qiladi. Tarixiy romanda shunday bo‘ladi: mazmuni ham, shakli ham uni o‘ziga xos immanent qonuniyatlari bo‘yicha rivojlanib boruvchi mustaqil va o‘ziga xos doston turiga ajratishga asos bermaydi” [4, s. 264–265]. Bu fikr ko‘pchilik adabiyotshunos olimlar tomonidan e’tirozga uchragan va bizningcha, bu fikr to‘g‘ri emas, chunki tarixiy roman faqat epik asarning ushbu turiga xos bo‘lgan o‘ziga xos janr xususiyatlariga ega bo‘lib, ular o‘ziga xos xususiyatni bevosita belgilaydi. uning mazmunining tabiati.

Tarixiy roman tadqiqotchilari S.M.Petrov, A.I.Pautkin, L.P.Aleksandrova, G.Lenobl, I.P.Varfolomeev, A.G.Bakanov va boshqalar tarixiy romanni badiiy adabiyotning to‘laqonli o‘rnatilgan janri, deb hisoblab, boshqacha nuqtai nazarga amal qiladilar. Ushbu tadqiqotchilarning tarixiy romanni alohida janr sifatida aniqlash haqidagi fikrlari bir-biriga to‘g‘ri kelsa-da, mualliflar tarixiy romanning janr xususiyatlarini aniqlash muammosiga haligacha yagona yechimga kelishmagan.

S.M.Petrov vaqt masofasini romanizmning ushbu yo‘nalishining eng muhim belgilari deb hisoblaydi: "Tarixiy romanda yozuvchi va uning davri mavzusi o‘rtasidagi masofa doimo belgilanadi <...> tarixiy romanning mavzusi odatda tarixiy o‘tmish o‘z rivojlanishini allaqachon tugatgan ma’lum bir davr sifatida tushuniladi" [6, p. 7–10].

A.I.Pautkin tarixiy roman janrining tabiati haqida gapirar ekan, asarning hujjatli asosining muhimligini ta’kidlaydi, hikoya esa “tarixning haqiqiy yuzlari” namoyon bo‘ladigan muhim voqealarni tasvirlashi kerak [5, s. 4].

LP Aleksandrova tarixiy romanning mustaqil adabiy janr sifatidagi asosiy xususiyati "haqiqiy tarixiy shaxsning kompozitsion funktsiyasi" deb hisoblaydi. [24], shu bilan birga, u "Tarixiy o‘tmish haqidagi romanning janr o‘ziga xosligini aniqlashda asosiy narsa tarixiy

shaxslarni yoritishda faktlarning tarixiy ishonchliligi va badiiy faraz va fantastika o'rtasidagi bog'liqlik sifatida tan olinishi kerak. ” [1, p. 20].

V.V.Novikovning fikricha, tarixiy roman janrining dominant xususiyati tarixiylik tamoyilining mujassamlanishida namoyon bo'ladi, u yozuvchi va tasvirlangan voqealarning vaqtincha uzoqligini, o'tmishdagi hodisalar va shaxslarni tasvirlashda haqiqiylikni saqlashni o'z ichiga oladi. hujjatlar va badiiy adabiyot chegaralarini, uning xarakterini belgilab, davr, til, urf-odatlar rangini qayta tiklagan holda” [3, 275-bet].

I.P.Varfolomeev tarixiy romanchilikning o'ziga xos xususiyatlarini bosh qahramon tipologiyasi, badiiy fantastika ko'p qirraliligi va asarning barcha tarkibiy qismlarida mavjudligi haqida asoslab beradi. Adabiyotshunos tarixiy romanda yozuvchining badiiy adabiyoti har tomonlama o'rganilgan va tasvirlangan voqealar haqidagi ishonchli materiallarga asoslansa, badiiy haqiqatni aks ettirishga xizmat qiladi, degan pozitsiyani ilgari suradi.

Mavjud nufuzli nuqtai nazarlardan kelib chiqib xulosa qilishimiz mumkinki, tarixiy romanning asosiy janr shakllantiruvchi xususiyatlari ob'ektiv ravishda: 1) muallifning va u tasvirlagan voqealarning vaqtincha uzoqligi, jarayonning to'liqligi, yozuvchiga o'z romanlarini yaratishga imkon beradi. tarixiy istiqbolni hisobga olgan holda o'tmishning yaxlit rasmiga qarang; 2) ishonchli hujjatli materiallarga asoslangan muhim tarixiy voqealar haqidagi hikoya; 3) buyuk tarixiy shaxslar, real odamlar va badiiy qahramonlar tasviri, asarda markaziy o'rinni ushbu turdagi qahramonlarning har biri egallashi mumkin; 4) davrning xarakterli xususiyatlarini, uning voqeligini, mahalliy rang-barangligini, urf-odatlarini va tilini ishonchli tasvirlash imkonini beruvchi tarixiylik tamoyilidan foydalanish; 5) tarixiy faktlar va badiiy fantastika sintezi, unda muallifning fantastikasi faktlarga zid kelmaydi, balki ularni to'ldiradi, ya'ni yozuvchi mavjud hujjatli faktlardan foydalanib, voqealarning potensial rivojlanish yo'llari yoki xarakterning o'ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritadi. tasvirlangan davr.

ADABIYOTLAR:

1. Aleksandrova LP Sovet tarixiy romani (tipologiya va poetika). - Kiev: Kiev universiteti nashriyoti, 1971. - 156 p.

2. Lukacs G. Tarixiy roman. [Elektron resurs] Kirish rejimi: [https://litresp.ru/chitat/ru/ %D0 %9B/lukach-georg/istoricheskij-roman](https://litresp.ru/chitat/ru/%D0%9B/lukach-georg/istoricheskij-roman) Novikov VV Badiiy haqiqat va ijod dialektikasi. - M.: Badiiy adabiyot, 1988. - 496 b.
3. Oskotskiy VD Roman va tarix: sovet tarixiy romanining an'analari va innovatsiyasi. - M.: Badiiy adabiyot, 1980. - 384 b.
4. Pautkin A.I. Sovet tarixiy romani (rus adabiyotida). - M.: Bilim, 1970. - 107 b. Petrov SM Rus adabiyotida tarixiy roman. - M.: Xalq ta'limi vazirligi nashriyoti, 1961. - 233 b.
5. Reizov BG [Elektron resurs] Kirish rejimi: [http:// www. filologiya. ru/ adabiyot 3/ reizov-71.htm](http://www.filologiya.ru/adabiyot3/reizov-71.htm)
6. Yurina, VI Tarixiy romanning janr shakllantiruvchi xususiyatlari / VI Yurina. — Matn: darhol // Yosh olim. — 2020. — No 17 (307). - B. 447-449. — URL: <https://moluch.ru/archive/307/69077/> (kirish sanasi: 25.10.2023).